

Lauri Viita
100 vuotta
2016

Lauri Viita
-museo

Runoilija Lauri Viita (1916–1965)

Lauri Viita syntyi vuonna 1916 Santamäen talossa Pispalan harjulla. Pispalan maisemaa hallitsivat jo tuolloin ilman asemakaavaa rakennetut puutalot. Monen työläisperheen tavoin myös Viidan perhe oli asettunut asumaan Pispalaan. Laurin isä, Emil, oli ammatiltaan kirvesmies ja yhdessä Viidan isoisän Juho Nikanderin kanssa he rakensivat kahden asunnon puutalon Portaanhäähän. Nykyään talo, jossa Lauri asui 5-vuotiaasta 22-vuotiaaksi, on Lauri Viita-museo.

Laurin veljet siirtyivät jo nuorina työskentelemään rakennusosalalle isänsä jalanjäljissä. Laurikin oli mukana rakennuspuuhissa, kun kotitaloon rakennettiin lisäsiipi hänen ollessaan viisivuotias. Viita oli lahjakas lapsi, jolle ainoana seitsenlapsisesta katraasta tarjottiin mahdollisuus jatkaa koulunkäyntiä lyseoon asti. Kirjoittamisesta hän innostui varhain, ensimmäisen runonsa hän kirjoitti Liisi-siskonsa kouluvihon takakanteen jo kuusivuotiaana. Runo kuului seuraavasti:

Lauri Viita veljesi
oleonnellinen ja
Raitis Älä pahalla
Palkitse Palkitse
Hyvällä

Lauri Viita

Näin pienestä lähti liikkeelle Lauri Viidan ura kirjoittajana. Seuraavilla sivuilla on tehtäviä, joiden kautta sinulle kerrotaan lisää Lauri Viidasta kirjailijana. Samalla saat myös muutamia vihjeitä siitä, millaiset seikat ovat vaikuttaneet siihen, että Lauri Viitaa on pidetty hyvänä runoilijana. Tehtävien myötä pääset myös itse kirjoittamaan. Osa Viidan runokokoelmissa julkaistuista runoista ovat saaneet alkunsa jo hyvin nuorella iällä ja hioutuneet useiden kirjoituskertojen jälkeen siihen muotoon, jossa ne on julkaistu. Tartu siis rohkeasti kynään!

Tehtävä 1: Pispalalainen työväenkirjailija

Lauri Viitaa innoitti hänen kasvuympäristönsä Pispala, jonka persoonallista maisemaa ja elämää hän kuvasi teksteissään nuoresta alkaen. Vuonna 1931 Viita perusti neljän ystävänsä kanssa Falco-klubin, jolla oli oma lehti, jossa Viita pääsi esittelemään kirjailijantaitojaan. Aiheita teksteihin löytyi pitkiltä retkiltä Pyhä- ja Näsijärvien saariin sekä koulumaailmasta.

Pispala säilyi Viidan teksteissä läpi hänen tuotantonsa. Viidan kerrotaankin sanoneen: ”Kaikki, mitä minussa tapahtuu, tapahtuu Pispalassa.” Tunnetuimmassa romaanissaan Moreeni (1950) Viita jatkaa Pispalan elämänmenon kuvausta. Osa Moreenin tapahtumista perustuu Viidan perheen kokemuksiin. Moreenin työläisperhe, Niemelät, muistuttaa paljon Viidan perhettä. Perheen äidin, Josefiinan esikuva on Laurille rakas Alfhild-äiti. Lisäksi Niemelällä puolestaan on Emil-isän piirteitä. Myös sisaruskatras muistuttaa paljon Laurin omaa sisarusparvea.

Kirjailijalle on usein eduksi jonkin elämänpiirin tuntemus. Lauri Viitaa kutsutaan työväenkirjailijaksi. Viita osasi kuvata työläisten oloja erityisellä tarkkuudella. Hän oli itse työskennellyt kirvesmiehenä ja kasvanut työväen keskuudessa. Falco-klubin lehdessä julkaistiin vuonna 1931 Laurin kirjoittama kuvaus Pispalasta:

Pispala, maailman keskus

Maaailmassa on paljon kummallista, sen tietää jokainen. Mutta se on meidän mielestämme kummallisinta, että suomalaiset matkustavat ulkomaille katsomaan kummallisuuksia, vaikka omassa maassakin niitä olisi. Ja niitä on. Maailman kummallisin paikka on mielestämme Pispala. Emme tahdo väitellä, vaan sanomme: meidän mielestämme. Jos avaamme silmämme ja rupeamme katselemaan Pispalaa, niin huomaamme siinä paljon yhtäläisyyttä suuren maailman kanssa. Ruotsiin emme vertaa, sillä se hävisi maaottelun. Norjassa on salapoliisi Asbjörn Krag, Pispalassa etsiväpoliisi Ahola. Yhdysvalloissa on kuuluisa Long Island, Pispalassa Pyhäjärven rannassa sijaitseva hiekkaranta. Kiinassa on pitkä rajamuuri, Pispalassa kaupungin rajalla kivimuuri. Ranskassa on Notre Dame, Pispalassa rukoushuone. Hollannissa on kanavat Pispalassa uittotunneli. Venäjään emme vertaa, sillä Kosola on sanonut, että se kohta kuuluu Suomelle. Ja sanoista tekoihin. Emme vertaa enempää, sillä kohta Pispalaan tulisi kansainvaellus, emmekä me ole valmistaneet pelipankkeja emmekä alistaneet rakkauskauppoja kunnan silmälläpidon alaisiksi. Nojautuen edellä olevaan voimme huudahtaa: Pispala, koko maailma!

Millaisen tekstin sinä kirjoittaisit omasta kotikaupunginosastasi? Millaisia kummallisuuksia koulumatkasi varrella on?

Tehtävä 2. Viidan kieli

a) Runoilijat tyypillisesti käyttävät kieltä ”uudella tavalla”. Viidan teksteistä jotkin sanat, kuten ”kukonnuppi” ja ”pilkkumi”, saattavat olla nykylukijalle jo merkitykseltään vieraampia.

Kirjoita runo, jossa käytät sanoja, joiden merkitystä vanhempasi ja opettajasi eivät ehkä tunnista, mutta ystäväsi tietävät heti mistä puhutaan.

b) Toisaalta kirjailijan kieleen vaikuttavat paikalliset puheenparret, sanat ja sanonnat, paikkakunnan murre. Viita oli tamperelainen ja vielä tarkemmin pispalalainen, joten hänen teksteissään oli sanoja, joiden merkitys ei välttämättä ollut edes kaikille aikalaisille tuttu.

Tunnetko sinä Tampereen murteen? Oheisissa esimerkkilauseissa on käytetty tampereenkielisiä sanoja. Mitä ne ovat suomeksi? Oikeat vastaukset löytyvät viimeiseltä sivulta.

Nimiä mainittematta eräskin Teiskon isäntä oli viime jussina nin (1) **tikussa**, että se (2) **pokneeras** pihan variksille.

1 a) iloinen	b) humalassa	c) vihainen
2 a) rähjäsi	b) jutteli	c) kumarsi

Ilves teki oman maalin, mutta sitä ei (3) **illattu**, kun tuamari oli jo puhaltanu pilliinsä.

3 a) hyväksytytty	b) huomattu	c) toistettu

Ei ollu ensimmäinen kerta, kun kuulin onnikkakuskin (4) **jaskuttavan** niistä lapsenlapsistaan Ikurista keskustaan astikka.

4 a) räksyttävän	b) lässyttävän tylsästi	c) olevan huolissaan

On tää uus nokialainen kanssa ihme (5) **kepsu**.

5 a) heikkotekoinen	b) monimutkainen	c) fantastinen

Ihan vaan meitin kesken, toi naapurin (6) **hessakka** tarjos nuahoojalle kolme vuotta vanhoja (7) **pumpereita**.

6 a) emäntä	b) taloudenhoitaja	c) höppänä
7 a) aikakauslehtiä	b) piparkakkuja	c) korppuja

Äites sano, kun sua vartos, että on ninkun olis nialassu (8) **pulterin**.

8 a) kivenmurikan

b) kaalinpään

c) pettymyksensä

Kun Irmeli synty, taivaskin poras ilosta ja (9) **paarmuska** miätti, että kumman näkönen.

9 a) äiti

b) isoäiti

c) kättilö

Taas toi parkkipaikka on täynnä (10) **kölvejä**, vaikka Raimo ne vasta pois hätisti.

10 a) pienpetoja

b) puluja

c) poikia

c) Lauri Viidan kerrotaan olleen jo nuorena taitava riimittelemään ja keksimään sanoja. Uransa loppupuolella hän alkoi käyttää teoksissaan runsaasti oma keksimiään sanoja. Joidenkin mielestä tämä vaikutti hänen tekstiensä ymmärrettävyyteen. Seuraavassa tehtävässä Lauri Viidan sanojen (vasen palsta) merkitykset ovat menneet sekaisin (oikea palsta). Yritä korjata suomennokset paikalleen.

a) kaikko

värikuva

b) myötti

auto

c) käiläs

mainos

d) kylykirjasto

aurinko

e) säihiö

luonnontiede

f) tolaoppi

hehkuvat kiuaskivet

Tehtävä 3: Rytmän mestari

Niin riimitellen kirjoitetuissa runoissa kuin modernimmissa runoissa rytmi on tärkeä. Lauri Viidan kuvataan olleen rytmän mestari. Hän käytti perinteistä kalevalamittaa erityisesti myöhemmässä tuotannossaan, mutta otti myös paljon vapauksia runomitan suhteen. Viidan 100-vuotisjuhlavuotena on puhuttu paljon hänen runojensa ja räpin yhteydestä. Sekä kalevalamitassa että nykyajan räpissä on olennaista, miltä runo kuulostaa esitettynä. Se taas riippuu paljon tavasta, jolla se lausutaan. Lausukaa porukassa seuraavat runot:

- a) räpäten
- b) iloisesti
- c) haikeasti
- d) uutistenlukijan vakavuudella
- f) leikkisästi

Tikanpolkka

*Tikka päätään puuhun hakkaa,
muttei loukkaa,
koskei lakkaa,
vaikka jäistä kuusta hakkaa,
jotta koko kumpu kolkkaa
tikanpolkkaa
taikka
vaikka
silkka pilkka sakka rokka rikka
joka kukon kurkkuun poukkaa
eikä edes ensimmäistä
pitkää, pätkeä, umpijäistä
käppyräistä
soukkaa
toukkaa
koskaan moukan noukkaan koukkaa
viisivarvastikka*

(Runokokoelmasta Käppyräinen 1954)

Tuletko kanssani korkealle

*Tuletko kanssani korkealle
pieniä hevosia katselemaan.
Tehdään tuohesta pienet länget
ja tullaan alas ja valjastetaan.*

*Ajetaan kissalla piispan pihaan.
Sanotaan niin, että ajateltiin:
pitäisi muutama lehmäkin olla
ja mentäis samalla naimisiin.*

*(Runokokoelmasta Suutarikin, suuri viisas
1965)*

Lauri Viita
100 vuotta
2016

Lauri Viita
-museo

Oikeat vastaukset

Tehtävä 2. b): 1b, 2c, 3a, 4b, 5a, 6c, 7b, 8a, 9c, 10c

Tehtävä 2 c): a) aurinko b) mainos c) auto d) hehkuvat kiuaskivet e) värikuva f) luonnontiede